

Objektorientert programmering og løsning av ODE'er

Ole Christian Lingjærde, Institutt for Informatikk, UiO

26. oktober 2020

Agenda for denne og neste uke

- Kjapp repetisjon av sentrale klasse-begreper
- Programmering med klasser og subclasser (OOP)
- Løsning av en differensiallikning i Python
- Løsning av flere differensiallikninger samtidig
- Innføring i modulen ODESolver

Klasser kan brukes til å holde på data:

```
class K:  
    def __init__(self, a, b):  
        self.a = a  
        self.b = b
```

Bruk av klassen:

```
p = K(2,6)    # Her setter vi data inn  
print(p.a)   # Her henter vi data ut  
print(p.b)
```

Klasser kan ha flere instanser:

```
# Vi definerer klassen:
class K:
    def __init__(self, a, b):
        self.a = a
        self.b = b

# Vi lager to instanser av klassen:
p1 = K(0, 1)
p2 = K(2, 6)

# Vi ser på innholdet:
print(p1.a)    # Skriver ut 0
print(p1.b)    # Skriver ut 1
print(p2.a)    # Skriver ut 2
print(p2.b)    # Skriver ut 6
```

Merk: totalt fire verdier er lagret!

Klasser kan ha ekstra funksjonalitet:

```
# Vi definerer klassen:
class K:
    def __init__(self, a, b):
        self.a = a
        self.b = b

    def verdi(self, x):
        return self.a * x + self.b

# Vi lager to instanser:
p1 = K(0, 1)
p2 = K(6, 8)
print(p1.verdi(1))  # Skriver ut 1
print(p2.verdi(1))  # Skriver ut 14
```

Viktig: husk at når du inni en klasse skal referere til variabler og metoder så må du bruke *self*:

```
class K:
    def __init__(self, x, y):
        a = x          ## FEIL
        b = y          ## FEIL

    def verdi(x):      ## FEIL
        return a * x + b ##FEIL
```

Spesialmetoder i Python:

```
a.__init__(self, args)      # Konstruktør
a.__del__(self)            # Destruktør
a.__call__(self, args)     # Funksjonskall
a.__str__(self)            # Tekstrepresentasjon
a.__repr__(self)           # a = eval(repr(a))
a.__add__(self, b)         # a + b
a.__sub__(self, b)         # a - b
a.__mul__(self, b)         # a * b
a.__div__(self, b)         # a / b
a.__pow__(self, b)         # a ** b
a.__lt__(self, b)          # a < b
a.__le__(self, b)          # a <= b
a.__gt__(self, b)          # a > b
a.__ge__(self, b)          # a >= b
a.__eq__(self, b)          # a == b
a.__ne__(self, b)          # a != b
```

Du bør nå ha forstått følgende:

- Hvordan lage en enkel klasse
- Hvordan lage en konstruktør
- I hvilke situasjoner konstruktøren kalles/utføres
- Hvordan lage ekstra metoder i en klasse
- Hva vi mener med spesialmetoder og hvordan de kalles/utføres

I fortsettelsen kommer vi til å bruke begrepene over hele tiden. Henger du etter nå, må du komme à jour raskt!

Vi ønsker å definere en klasse `Complex` for komplekse tall.

- De komplekse tallene $x = 1 + 2i$ og $z = 2 + i$ skal kunne lages slik: `x = Complex(1,2)` og `z = Complex(2,1)`.
- Løsning: vi lager en klasse med to variabler `real` og `imag`.
- Vi ønsker også å kunne summere ved å skrive `x + z`.
- Løsning: vi bruker spesialmetoden `__add__(self,z)`.

La $x = a + bi$ og $z = c + di$ være to komplekse tall. Da er:

$$x + z = (a + c) + (b + d)i$$

Anta at vi "sitter inni" objektet x . Vi ser attributtene `self.real` og `self.imag`. Hvis vi får tilsendt et annet komplekst tall z kan vi addere dem slik:

```
svar = Complex(self.real + z.real, self.imag + z.imag)
```

Implementasjon

```
class Complex:
    def __init__(self, real, imag):
        self.real = real
        self.imag = imag

    def __str__(self):
        s = '%g + %gi' % (self.real, self.imag)
        return s

    def __add__(self, z):
        real = self.real + z.real
        imag = self.imag + z.imag
        res = Complex(real, imag)
        return res
```

Eksempel på bruk:

```
x = Complex(1,2)
y = Complex(2,1)
z = x + y
print(z)
```

Vi kan bruke samme triks som over til å implementere alle fire regnearter.

- For å subtrahere: bruk spesialfunksjonen `__sub__`
- For å multiplisere: bruk spesialfunksjonen `__mul__`
- For å dividere: bruk spesialfunksjonen `__div__`

Eksempel B: Python-kode

```
class Complex:
    <Alt tidligere som før>

    def __sub__(self, z):
        real = self.real - z.real
        imag = self.imag - z.imag
        res = Complex(real, imag)
        return res

    def __mul__(self, z):
        real = self.real*z.real - self.imag*z.imag
        imag = self.real*z.imag + self.imag*z.real
        res = Complex(real, imag)
        return res

    def __div__(self, z):
        r = z.real**2 + z.imag**2
        real = (self.real*z.real + self.imag*z.imag)/r
        imag = (self.imag*z.real - self.real*z.imag)/r
        res = Complex(real, imag)
        return res
```

Eksempler på bruk

```
x = Complex(1,1)    #  $x = 1 + i$ 
y = Complex(2,3)    #  $y = 2 + 3i$ 

print(x + y)        #  $3 + 4i$ 
print(x - y)        #  $-1 - 2i$ 
print(x * y)        #  $-1 + 5i$ 
print(x / y)        #  $0.384615 + -0.0769231i$ 

print(x * y / y)    #  $1 + 1i$ 
```

I matematiske funksjoner er det ofte hensiktsmessig å skille mellom *variable* og *parametre*. Tenk på parametre som konstanter som må gis verdi før man kan regne ut funksjonsverdier.

Eksempel: en funksjon av t med parameter v_0 og en konstant $g = 9.81$:

$$f(t; v_0) = v_0 t - \frac{1}{2} g t^2$$

Vi trenger åpenbart både t , v_0 og $g = 9.81$ for å evaluere f , men hvordan programmere det i praksis?

Vi lar t , v_0 og g være argumenter til funksjonen:

```
t = 0.5  
v0 = 50.0  
g = 9.81  
verdi = f(t, v0, g)
```

Kode:

```
def f(t, v0, g):  
    return v0*t - 0.5*g*t**2
```

Vi lar t og v_0 være argumenter til funksjonen:

```
t = 0.5  
v0 = 50.0  
verdi = f(t, v0)
```

Kode:

```
def f(t, v0):  
    g = 9.81  
    return v0*t - 0.5*g*t**2
```

Vi lar kun t være argument til funksjonen:

```
t = 0.5  
verdi = f(t)
```

Men hvordan får vi fortalt programmet hva verdien til v_0 er, hvis v_0 ikke er argument til funksjonen? Svar: bruk en klasse.

```
class F:  
    def __init__(self, v0):  
        self.v0 = v0  
        self.g = 9.81  
  
    def __call__(self, t):  
        return self.v0*t - 0.5*self.g*t**2  
  
v0 = 50.0  
f = F(v0)      # Lag funksjonen f, med v0=50.0  
  
t = 0.5  
verdi = f(t)  # Bruk funksjonen f
```

Implementere funksjoner med mange parametre

Gitt en funksjon med $n + 1$ parametre og en uavhengig variabel:

$$f(x; p_0, \dots, p_n)$$

er det smart å bruke en klasse til å implementere f , hvor p_0, \dots, p_n er attributter i klassen.

```
class MyFunc:
    def __init__(self, p0, p1, p2, ..., pn):
        self.p0 = p0
        self.p1 = p1
        ...
        self.pn = pn

    def __call__(self, x):
        return ...
```

Eksempel: funksjon med fire parametre

$$v(r; \beta, \mu_0, n, R) = \left(\frac{\beta}{2\mu_0} \right)^{\frac{1}{n}} \frac{n}{n+1} \left(R^{1+\frac{1}{n}} - r^{1+\frac{1}{n}} \right)$$

```
class VelocityProfile:
    def __init__(self, beta, mu0, n, R):
        self.beta, self.mu0, self.n, self.R = \
            beta, mu0, n, R

    def __call__(self, r):
        beta, mu0, n, R = \
            self.beta, self.mu0, self.n, self.R
        n = float(n) # ensure float divisions
        v = (beta/(2.0*mu0))**(1/n)*(n/(n+1))*\
            (R**(1+1/n) - r**(1+1/n))
        return v

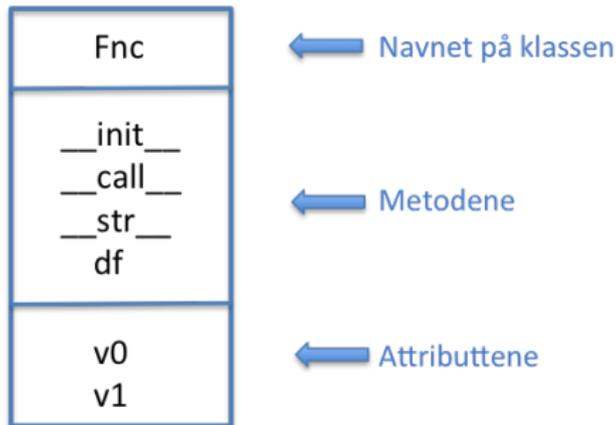
v = VelocityProfile(R=1, beta=0.06, mu0=0.02, n=0.1)
print(v(0.1))
```

UML-diagrammer

UML (Unified Modeling Language) er en visuell måte å fremstille og dokumentere datamodeller på.

Vi kan bruke UML-diagrammer til å visualisere innholdet i klasser, og relasjoner mellom klasser.

Eksempel (for klassen vi nettopp definerte):

Objektorientert programmering (OOP)

- Alt i Python er objekter, så teknisk sett er all Python-programmering objektbasert.
- I objektorientert programmering (OOP) går vi ett skritt videre.
- OOP utnytter en svært nyttig egenskap ved klasser: de kan settes sammen som byggeklosser!
- Hvis vi har definert en klasse `class A` så kan vi definere en ny klasse `class B(A)`.
- Da blir klassen B en *utvidelse* av klassen A
- Vi sier at B *arver* data og metoder fra A
- Vi sier også at B er subklasse av A, og at A er superklasse til B

Prinsipp A: Klasser kan arve fra andre klasser

```
class A:
    def __init__(self, v0, v1):
        self.v0 = v0
        self.v1 = v1

    def f(self, x):
        return x**2

class B(A):
    def g(self, x):
        return x**4

class C(B):
    def h(self, x):
        return x**6
```

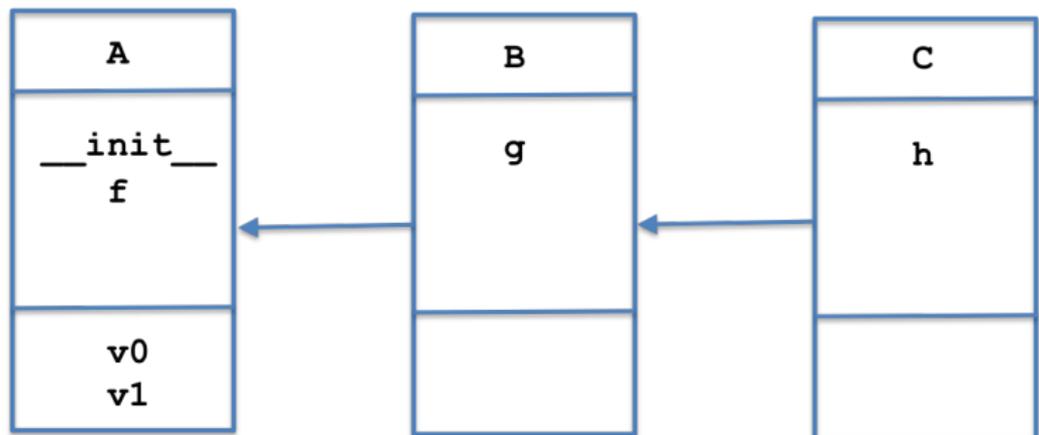
Vi har nå definert tre klasser:

A : to attributter (v0, v1) og to metoder (__init__ , f)

B : to attributter (v0, v1) og tre metoder (__init__ , f , g)

C : to attributter (v0, v1) og fire metoder (__init__ , f , g , h)

UML-diagram

Innholdet i klassene A, B og C

I objekter av A har vi attributtene v0, v1 og metoden f:

```
p = A(2.7, 5.2)
print(p.v0)      # Utskrift: 2.7
print(p.v1)      # Utskrift: 5.2
print(p.f(3.0))  # Utskrift: 9.0
```

I objekter av B har vi det samme + metoden g:

```
p = B(2.7, 5.2)
print(p.v0)      # Utskrift: 2.7
print(p.v1)      # Utskrift: 5.2
print(p.f(3.0))  # Utskrift: 9.0
print(p.g(3.0))  # Utskrift: 81.0
```

I objekter av C har vi det samme + metoden h:

```
p = C(2.7, 5.2)
print(p.v0)      # Utskrift: 2.7
print(p.v1)      # Utskrift: 5.2
print(p.f(3.0))  # Utskrift: 9.0
print(p.g(3.0))  # Utskrift: 81.0
print(p.h(3.0))  # Utskrift: 729.0
```

Prinsipp B: Subklasser kan overkjøre metoder i superklasser

```
class A:
    def __init__(self, a):
        self.a = a

    def skrivut(self):
        print("Klasse A")

class B(A):
    def __init__(self, b):      # Overkjører __init__ i class A
        self.b = b

    def skrivut(self):        # Overkjører skrivut i class A
        print("Klasse B")

# Eksempler på bruk
p = A(3)      # Lag objekt av superklassen A
p.skrivut()  # Utskrift: "Klasse A"
p = B(4)     # Lag objekt av subclassen B
p.skrivut() # Utskrift: "Klasse B"
```

Hensikten med å overkjøre metoder

- Subklasser kan brukes for å legge til ny funksjonalitet
- Subklasser kan også brukes for å restriktre funksjonaliteten i klassen det arves fra
- Utskrift og andre funksjoner kan være nødvendig å endre i subklasser
- Praktisk trening er helt nødvendig

Prinsipp C: Overkjørte metoder finnes fortsatt

```
class A:
    def __init__(self, a):
        self.a = a

    def skrivut(self):
        print("Klasse A")

class B(A):
    def __init__(self, a, b):
        A.__init__(self, a) # Kall __init__ i superklassen
        self.b = b

    def skrivut(self):
        A.skrivut(self) # Kall skrivut i superklassen
        print("Klasse B")

p = B(3,4) # Lag objekt av subklassen B
p.skrivut() # Utskrift: 'Klasse A' + linjeskift + 'Klasse B'
```

Prinsipp D: Vi kan ha mange nivåer av subklasser

```
class A:
    def __init__(self, a):
        self.a = a
    def skrivut(self):
        print(f"a = {self.a}")

class B(A):
    def __init__(self, a, b):
        A.__init__(self, a)
        self.b = b
    def skrivut(self):
        print(f"a = {self.a}, b = {self.b}")

class C(B):
    def __init__(self, a, b, c):
        B.__init__(self, a, b)
        self.c = c
    def skrivut(self):
        print(f"a = {self.a}, b = {self.b}, c = {self.c}")

p1 = A(1)
p1.skrivut()           # a = 1
p2 = B(1,2)
p2.skrivut()          # a = 1, b = 2
p3 = C(1,2,3)
p3.skrivut()          # a = 1, b = 2, c = 3
```

Prinsipp E: Vi kan alltid finne ut hvor vi er i hierarkiet

Anta at klassene A, B, C er definert som på forrige slide.

```
# Lag objekter av A og B
p = A(1)
q = B(1,2)

# Hvilke klasser er et objekt en instans av?
isinstance(p, A)  # True
isinstance(p, B)  # False
isinstance(q, A)  # True
isinstance(q, B)  # True

# Hvilken unike klasse tilhører objektet p?
print(p.__class__ == A)    # True
print(p.__class__ == B)    # False
print(q.__class__ == A)    # False
print(q.__class__ == B)    # True

# Alternativ til over
print(p.__class__.__name__ == "A")    # True

# Er klassen B en subklasse av klassen A?
issubclass(B, A)  # True
issubclass(A, B)  # False

# Finn navnet på superklassen til et objekt
print(q.__class__.__bases__[0].__name__)  # A
```

Eksempel A: Person - Ansatt

```
class Person:
    def __init__(self, navn, fnr, adr):
        self.navn = navn
        self.fnr = fnr
        self.adr = adr

    def __str__(self):
        s = f"Navn: {self.navn}\nFnr: {self.fnr}\nAdresse: {self.adr}"
        return s

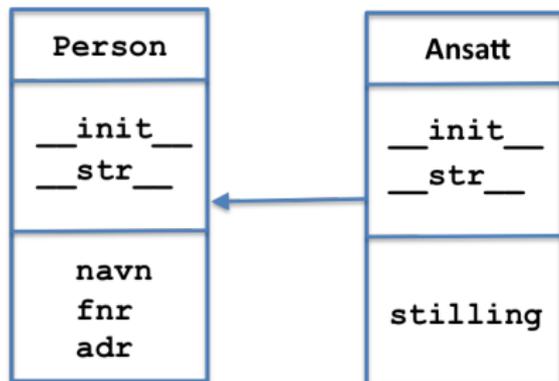
class Ansatt(Person):
    def __init__(self, navn, fnr, adr, stilling):
        Person.__init__(self, navn, fnr, adr)
        self.stilling = stilling

    def __str__(self):
        s1 = Person.__str__(self)
        s2 = f"Stilling: {self.stilling}\n"
        return(s1 + s2)

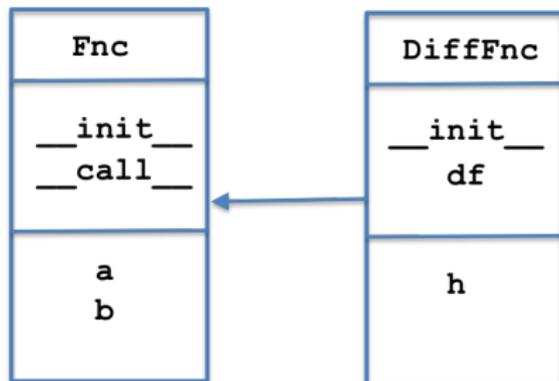
p = Person("Rex", "18050012345", "Slottet")
print(p)

p = Ansatt("Rex", "18050012345", "Slottet", "Konge")
print(p)
```

UML-diagram

UML-diagram

Eksempel B: Lineært polynom - kvadratisk polynom

```
class Linear:
    def __init__(self, c0, c1):
        self.c0 = c0
        self.c1 = c1

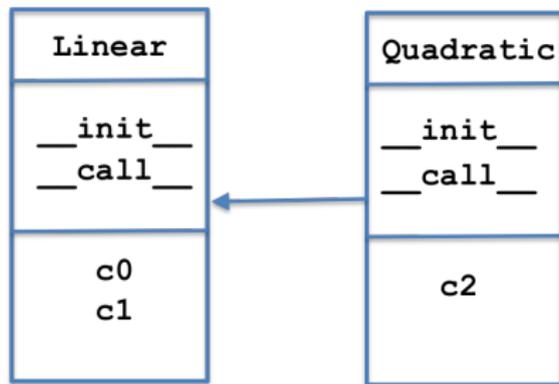
    def __call__(self, x):
        return self.c0 + self.c1*x

class Quadratic(Linear):
    def __init__(self, c0, c1, c2):
        Linear.__init__(self, c0, c1)
        self.c2 = c2

    def __call__(self, x):
        return Linear.__call__(self, x) + self.c2*x**2

# Test av klassene
p = Quadratic(3, 4, 5)
print(p(2.5))           # 44.25
```

UML-diagram

Eksempel C: Punkt - vektor

```
import matplotlib.pyplot as plt

class Location:
    def __init__(self, x, y):
        self.x = x; self.y = y

    def __str__(self):
        return f"({self.x}, {self.y})"

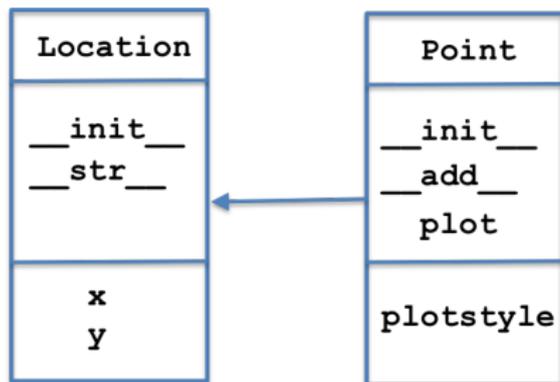
class Point(Location):
    def __init__(self, x, y, plotstyle="ro"):
        Location.__init__(self, x, y)
        self.plotstyle = plotstyle

    def __add__(self, p):
        xnew = self.x + p.x
        ynew = self.y + p.y
        return Point(xnew, ynew)

    def plot(self):
        plt.plot(self.x, self.y, self.plotstyle)

p1 = Point(3,4); p2 = Point(1,1); p3 = Point(2.5, 1.5)
p4 = p1 + p3
p1.plot(); p2.plot(); p3.plot(); p4.plot()
```

UML-diagram

Større eksempel: klassehierarki for numerisk derivasjon

Hvis funksjonen $f(x)$ er deriverbar i punktet x , så vet vi at

$$f'(x) = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x+h) - f(x)}{h}$$

og derfor er (for $h > 0$ liten):

$$f'(x) \approx \frac{f(x+h) - f(x)}{h}$$

Formelen over er alt vi trenger for å regne ut deriverte i Python!

Finne den deriverte i et punkt x

```
# Definer en kvadratisk funksjon
def g(x):
    return x**2 + 5*x + 1

# Definer den (eksakte) deriverte
def dg(x):
    return 2*x + 5

# Definer funksjon som finner numerisk derivert i et punkt
def deriv(f, x):
    h = 1e-5
    return (f(x+h)-f(x))/h

# Sammenlikn løsninger
print(f"Eksakt: g'(0)={dg(0)}    Numerisk: g'(0)={deriv(g,0)}")
```

Finne hele derivertfunksjonen

Løsningen på forrige slide har én svakhet:

Vi finner ikke egentlig derivertfunksjonen $g'(x)$, vi bare regner ut hva den deriverte er i et bestemt punkt x . For hvert nytt punkt x må vi kalle på funksjonen *deriv* og må oppgi navnet på funksjonen som skal deriveres:

```
deriv(g, 0.5)    # Den deriverte i x=0.5  
deriv(g, 1.5)    # Den deriverte i x=1.5  
deriv(g, 4.3)    # Den deriverte i x=4.3
```

Kan vi i stedet få Python til å finne en funksjon *dg* som oppfører seg akkurat som den deriverte? Vi vil at dette skal virke:

```
dg = Derivative(g)  
dg(0.5)    # Den deriverte i x=0.5  
dg(1.5)    # Den deriverte i x=1.5  
dg(4.3)    # Den deriverte i x=4.3
```

Implementasjon

```
# Lag en klasse som implementerer derivertfunksjonen til f
class Derivative:
    def __init__(self, f, h=1E-5):
        self.f = f
        self.h = float(h)

    def __call__(self, x):
        f, h = self.f, self.h
        return (f(x+h) - f(x))/h

# Lag en konkret funksjon g(x)
def g(x):
    return x**2 + 5*x + 1

# Finn derivertfunksjonen g'(x)
dg = Derivative(g)

# Derivertfunksjonen kan brukes som en vanlig funksjon
dg(0.5)    # Den deriverte i x=0.5
dg(1.5)    # Den deriverte i x=1.5
dg(4.3)    # Den deriverte i x=4.3
```

Utvidelse: flere måter å beregne deriverte på

Formelen vi har brukt for den deriverte er bare en av flere muligheter. Her er noen ulike alternativer:

$$f'(x) \approx \frac{f(x+h) - f(x)}{h}$$

$$f'(x) \approx \frac{f(x) - f(x-h)}{h}$$

$$f'(x) \approx \frac{f(x+h) - f(x-h)}{2h}$$

$$f'(x) \approx \frac{4}{3} \frac{f(x+h) - f(x-h)}{2h} - \frac{1}{3} \frac{f(x+2h) - f(x-2h)}{4h}$$

Vi kan implementere hver av dem som en Derivative-klasse.

Implementasjon

```
class Forward1:
    def __init__(self, f, h=1E-5):
        self.f, self.h = f, h

    def __call__(self, x):
        f, h = self.f, self.h
        return (f(x+h) - f(x))/h

class Central2:
    def __init__(self, f, h=1E-5):
        self.f, self.h = f, h

    def __call__(self, x):
        f, h = self.f, self.h
        return (f(x+h) - f(x-h))/(2*h)

class Central4:
    def __init__(self, f, h=1E-5):
        self.f, self.h = f, h

    def __call__(self, x):
        f, h = self.f, self.h
        return (4/3)*(f(x+h)-f(x-h))/(2*h) - (1/3)*(f(x+2*h)-f(x-2*h))/(4*h)
```

Implementasjon med subclasser

```
class Diff:
    def __init__(self, f, h=1E-5):
        self.f, self.h = f, h

class Forward1(Diff):
    def __call__(self, x):
        f, h = self.f, self.h
        return (f(x+h) - f(x))/h

class Central2(Diff):
    def __call__(self, x):
        f, h = self.f, self.h
        return (f(x+h) - f(x-h))/(2*h)

class Central4(Diff):
    def __call__(self, x):
        f, h = self.f, self.h
        return (4/3)*(f(x+h)-f(x-h))/(2*h) - (1/3)*(f(x+2*h)-f(x-2*h))/(4*h)
```

- ODE = Ordinary Differential Equation
- Likning hvor den ukjente er en funksjon $u(t)$
- Differential: knytter sammen $u(t)$, $u'(t)$ (og evt høyereordens deriverte)
- Ordinary: ser bare på deriverte i én variabel (f.eks. t)

Vi kommer til å se på to varianter av ODE'er:

- Skalar ODE: en likning
- Vektor ODE: flere likninger (likningssystem)

Anta at vi skal finne funksjonen $u(t)$ når vi vet at

$$u'(t) = t^3$$

Vi kan integrere på begge sider:

$$u(t) = \frac{1}{4}t^4 + C$$

Hvis vi i tillegg har en *initialbetingelse* $u(0) = 1$ kan vi finne C :

$$u(t) = \frac{1}{4}t^4 + 1$$

Anta at vi skal finne funksjonen $u(t)$ når vi vet at

$$u'(t) = f(t)$$

Vi kan igjen integrere begge sider:

$$u(t) = \int f(t) dt + C$$

Har vi en initialbetingelse $u(0) = u_0$ kan vi igjen finne C .

Vi har sett tidligere i kurset hvordan man kan regne ut integraler numerisk.

Eksempel C

Eksempel A og B var veldig enkle differensiallikninger, siden vi kunne finne $u(t)$ bare ved å integrere på begge sider. Vi ser nå på en likning hvor $u(t)$ også forekommer i høyresiden:

Anta at vi skal finne funksjonen $u(t)$ når vi vet at

$$u'(t) = \alpha u(t)$$

Vi prøver som før å integrere på begge sider:

$$u(t) = \alpha \int u(t) dt + C$$

Vi har funnet et uttrykk for $u(t)$, men høyresiden inneholder den ukjente funksjonen!

Hvordan løse Eksempel C?

Eksempel C er såpass enkel at vi kan løse den matematisk:

Vi skal finne $u(t)$ når

$$u'(t) = \alpha u(t)$$

Vi flytter om:

$$\frac{u'(t)}{u(t)} = \alpha$$

Vi får en smart innsikt og ser at dette kan skrives

$$(\ln u(t))' = \alpha$$

Vi integrerer på begge sider:

$$(\ln u(t)) = \int \alpha dt = \alpha t$$

Vi tar $\exp(\cdot)$ på begge sider:

$$u(t) = e^{\alpha t}$$